

Петро Сорока

КНИГА СТАНОВЛЕННЯ ДУШІ

Двотомник вибраних творів Івана Перепеляка, звичайно ж, подія небуденна і, хочеться вірити, збере не менше відгуків, аніж його попередні книги, на які свого часу відгукнулися такі відомі в літературному світі люди, як М. Жулинський, В. Базилевський, Л. Вишеславський, І. Дзюба, А. Стожук, проф. І. Михайлин, проф. В. Пашенко, Л. Тома та багато інших: фрагменти їхніх рецензій та епістолярії автор умістив у першому томі. Зокрема, А. Дімаров пише: «Ваші „Полтавські сонети” надовго прикипіли до мого письмового столу. Вишукана поезія, що омиває серце і душу. Майже кожна: ковток повітря цілющого. Так і тягне вдихати і вдихати».

Класик підмітив найпосутніше: світлоносність Перепелякового слова, його добротворчий і цілющий заряд, що наснажує душу читача любов'ю і милосердям. У двотомнику це відчувається особливо гостро. Цю рідкісну і цінну якість відзначають й інші критики, як і універсальність Перепеляка-поета. В. Базилевський, приміром, наголошує: «Подивувався з діапазону Вашої лектури, кількості персонажів сонетарію, чимало з яких вдало переступили означену Вами регіональну межу. І не тільки в сенсі метафоричному, а й буквально...»

Іван Перепеляк утверджує себе в багатьох художніх жанрах: читачам добре відомі його збірки лірики, великих епічних і драматичних поем, художньо-документальні полотна і розлогі епічні цикли віршів. Рідко природа наділяє людину таким щедрим суцвіттям талантів. А ще він добродушна, чуйна і винятково приємна у спілкуванні людина. З ним легко за будь-яких обставин, він готовий прийти на допомогу і підтримати кожного, хто цього потребує. Словом, він випромінює сяйво любові, щедро віддає його людям, і – за вищими Господніми законами – краса, добро і любов повертаються до нього. Очевидно, він щаслива людина, його життя протікає повнокровно і змістовно, ущерть виповнене невтомною працею і творчими пошуками.

Композиція двотомника, його архітектоніка – складні за побудовою: тут епічні твори перемежовані циклами віршів і сонетів, що складаються не просто у вишукану мозаїку чи колаж, а обумовлюють певну тематичну тяглість.

Сонети, балади, інтимні вірші заслуговують окремої розмови, автор розмістив їх не за датами написання, а в такій хронологічній послідовності, яка дозволяє простежити головні віхи в житті ліричного героя та України загалом. Інакше кажучи, це свідчення становлення душі окремої людини й нації в цілому. Хто цього не помітить, – нічого не

зрозуміє в цьому місткому і фундаментальному виданні.

Родом Іван Перепеляк із села Оболоні Семенивського району Полтавської області. Вже одне звучання цих топонімів викликає в душі неперебутні переживання, засвічує перед внутрішнім зором казкові краєвиди чарівного краю, де протікає річка Крива Рудка, тішать зір таємничі переліски, блакитні небеса й нехопні розтани.

Вихрастий хлопчик на леваді
Пасе корову. І дядьки
Веселі крутять цигарки –
Почастувати хлопця раді...
Вони всміхнуться не злорадно,
Як забухика. І глевким
Шматком на березі ріки
В обід поділяться, як з братом.

На лоні такої розкішної природи пройшло Іванове дитинство. Але чи можна назвати його безхмарним, золотим? Далєбі. Бо мало бачив він на такій багатій і щедрій землі добра, краси і щасливих людей. Тоталітарна система намагалася вичавити із селянина до останку піт і кров. А ще ж недавно цією землею прокотилися були голодомор, колективізація, страхітлива світова війна...

Голодних шість ротів – і що їм дати?
Вже щезла на городі й кропива...
Учора чоловік помер – тепер вдова
Однісінька із дітками у хаті.
«Державі – хліб!» – розказують плакати,
Зерно ж незмінно забира Москва...
Макуха й та вже дітям як халва –
Останні крихти відшукала мати...

Мало отримати від природи щасливі творчі задачки, треба їх ще й розвинути. Сьогодні, коли Іван Перепеляк переступає поважну межу свого життя, можна з певністю сказати, що до Божого дару він поставився з цілковитою відповідальністю, тобто не змарнував його, не розтратив, не закопав, як про це розповідається в одній із біблійних притч, а примножив і розвинув. Його вагомі творчі набутки не можуть не тішити, не подивовувати! Літератора шанують як поета і драматурга, багаторічного чоловічого Харківської обласної організації НСПУ, лауреата багатьох престижних усеукраїнських і міжнародних премій, доктора наук, генерала українського козацтва, котрий має високі урядові нагороди. Власне, цей перелік досягнень і відзнак можна продовжити, але головне інше: ця повнота життя знайшла своє яскраве вираження в чеканній формі багатьох творів митця, де кожна строфа,

кожне слово пропущені крізь призму душі й зігріті священним почуттям любові:

Моя любове, чому ти в журбі,
Що серце пламеніюче нудьгує?
Чи мало в світі хтось тебе шанує,
Чи проза буднів набрида тобі?
Моя утіхо! Рученьки слабі
В твоїй негоді ще вірніш цілую.
Твій первоцвіт од лиха збережу я,
На посміх не віддам тебе юрбі..

Сонети І. Перепеляка, як, власне, і балади та поеми, енергійні й емоційні, динамічні та хвилюючі, напрочуд мелодійні. Хоч сумніви і сум'яття не покидають поета під час його творчих пошуків. І це зрозуміло: талановита людина завжди сумнівається, і тільки сіра войовнича бездарність не відає вагань і не слухає доброзичливих застережень.

Є в цьому світі музика, яку
Не передать звичайними словами.
І в тім я бачу навіть власну драму...
І що мені робити, бідаку?
Злаштую я слова не нашвидку –
Болючим нервом у кардіограму.
І перед сонцем у душевнім храмі
Спинюсь, подібний горе-жебраку...

Тематика творів Івана Перепеляка надзвичайно широка: дитинство і юність ліричного героя, всепоглинаюче кохання до Її Величності Жінки, культурологічні акценти, національна історія, онтологічні і соціальні проблеми буття, а також життя відомих людей – від Сквороди до Гоголя, від Понтія Пілата до К-300 (прихованих повелителів світу). Але головне, звісно, не про *що* пише поет, а *як*. Усі твори образні, натхненні і схвильовані, у них відчувається ритм серця поета. Приваблюють також їхня простота, ясність і виняткова прозорість. Авторів не властиві надмірна ускладненість і метафоричність. Свою мету він убачає в іншому: якомога повніше виповісти те, що лежить на самому дні серця, до того ж при допомозі мінімуму художніх засобів. Однак це не означає, що ми не зустрінемо в нього якісних тропів, передусім свіжих епітетів і несподіваних порівнянь, глибоких метафор чи зблиску іронії. Усе це в нього є, але ж головне – не рівень версифікації, а рівень внутрішніх переживань, які не купиш жодним технічним самовдосконаленням, бо вони даються з небес. Не можна не відчути, що поет береться за перо лише тоді, коли йому болить і коли є що сказати людям. Тобто його строфи народжуються із внутрішньої потреби, за вищим требом серця.

Багато у двотомнику, так би мовити, «чисто-патріотичних» мотивів, і дехто навіть може закинути авторів, що він зловживає дидактикою і риторичними вигуками. Але, як на мене, здебільшого вони виправдані, бо з'являються також від надміру

почуттів, від невідомого і болісного переживання за долю України, її мову, звичаї і культуру. Іван Перепеляк уважає, що тепер, коли йде відкрита і гостра боротьба за утвердження національних цінностей, не час для гри словами. Його творче кредо найповніше передають слова Лесі Українки: «Не поет, хто забуває про тяжкі народні рани...»

Залишатися патріотом у царині мистецтва завжди найскладніше, патріотична поезія найуразливіша. Але пишеться вона не для пересичених естетів від літератури чи безпринципних космополітів, а для рядових читачів, для яких слова «батьківщина, рідна мова і мати» – не порожні звуки чи «словникові холодины».

Звичайно, такий досвідчений автор, як Іван Перепеляк, добре знає свого читача, безпомилково зорієнтований на нього і ніколи не зрадить його. І цей читач відповідає йому такою ж любов'ю, повагою і відданістю, а це вже справжнє щастя для митця.

Не можна не помітити, що найприкметніша риса творчого обдарування поета – епічність мислення. Звідси любов до поем – таких різновидів їх, як феєрія, драматична, політична, лірична, філософська, історична, містерійна. Уже сам перелік уражає, а якщо зауважити й обсяг текстів, то не буде перебільшенням сказати, що автор справжній подвижник на ниві слова і здійснив великий творчий подвиг.

Усе в нього написано з епічним розмахом, із широтою узагальнень, випуклими і психологічно переконливими образами.

Особливо часто поет любить повертатися в минуле, яке для нього – не мертве і проминуше, до якого нема вороття і якого більше не буде; воно завжди з ним і в ньому, бо без минулого нема майбутнього, і десь там, у вічності, де часу взагалі не існує, воно знову стане таким же явним і насущним, як було на землі (поеми «Бунт», «Остання любов гетьмана», «Теодицея»).

І ось ще яка особливість простежується: що далі плине від нас минуле, то більше затирається все випадкове, другорядне, несуттєве, а виразнішими, рельєфнішими стають події знакові, не випадкові, які трапилися з вищої волі.

Зовнішні події не настільки важливі й присутні для автора (хоч він, звичайно ж, акцентує на них увагу), як внутрішні, але зовнішні здебільше потрібні лише для того, щоб окреслити і відтінити шлях внутрішнього становлення, який для автора є первинним і основним. Зовнішнє – тлінне, внутрішнє – вічне, бо тільки його людина забирає із собою в засвіти. Тому зовнішні аспекти зводяться до констатації фактів, а внутрішні розгортаються у філософських роздумах і спонукують до них читача.

У кожній поемі гостро відчувається жива присутність автора, його гарячий і натхненний подих.

У зв'язку з цим варто наголосити, що далеко не кожному митцеві суджено відкрити всесвіт у собі. І. Перепелякові це вдається.

Провідний мотив більшості творів поета – віра в доброту і милосердя, що закладені на рівні душі, але детерміновані змішаним світом. І цей ідеал він проносить крізь усі свої твори, навіть ті, де головними персонажами постають, м'яко кажучи, далеко не позитивні образи.

Коли ж автор звертається до постатей І. Мазепа, Г. Сковороди, М. Гоголя, О. Ольжича, В. Свідзинського, О. Теліги, Є. Плужника та інших дорогих йому людей, то фрази і слова набирають особливого енергетичного звучання, піднесеного настрою і, сказати б, світлої сяйливості, бо в них засвічується безмежна любов і захоплення автора.

І. Перепеляк любить шкіци, своєрідні штрихи до портретів, де можна словами малювати людські характери і образи. У двотомнику – ціла галерея таких називних героїв, які ніби вирізьблені різцем: до щойно названих додамо ще П. Орлика, П. Полуботка, П. Калнишевського, І. Виговського, І. Вишенського, М. Хвильового, М. Зерова, Д. Фальківського... Власне, високий реєстр можна продовжувати ще довго.

Сказати щось нове, свіже в літературі завжди важко, але І. Перепелякові це вдалося, тому що в його руках містичний ключ. Маю на увазі переду-

сім його поеми-містерії «Судний день» і «Теодіцея», де відмикаються ті двері, в які мало хто ступав, а більшість століттями не підозрює, що вони є, залишені для нас містичними і візіонерами та божественними співцями таємничих минулих віків і світів.

Світ – тайна, вважає поет, і пояснити його можна тільки сферою містичного, мужнім проливом у трансцендентне. Тут є все: природність і розкутість інтонацій, схвильований тон першовідкривача, очищення від алхімічних домішок, незаперечність чистого помислу, органічність і гармонійна злитість усіх, без винятку, фрагментів, високий емоційний і психологічний заряд, каскад душевних вібрацій, зсув часових пластів, сублимація містичного з реальним, вражаюча універсальність і високий лад мислення... Поеми І. Перепеляка – це передусім енергетика думки, світло Божої Премудрості, а ще чистота і катарсис.

Виняткова сила творів І. Перепеляка не в тому, що можна означити й окреслити літературознавчими дефініціями, а в латентній енергетиці, закладеній між словами і рядками, в яку занурюєшся, мов у космічне безмежжя. Як цю енергетику авторі вдалося передати чи замкнути в слові, навряд чи зможе хто сказати. Це належить до сфери вічної загадки таланту.